

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETTO—YEAR XV.

Cena letka
10 SK. 00.

Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office
of Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., tork, 16. maja (May 16) 1922

Subscription \$5.00
Yearly.

Uredniški in upravniki pro-
stor: 2657 So. Lawndale ave.

Office of publication:
2657 So. Lawndale ave.
Telephone: Lawndale 4635.

STEV.—NUMBER 114.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KROJAČI SPREJELI FINANCIERANJE DE- LAVNIC V RUSIJI.

Krojačka organizacija odpre svoje delavnice s kapitalom milijon dolarjev v Sovjetski Rusiji.

APEL ZA ZDRAUŽENJE VSEH KROJAČSKIH ORGANIZACIJ.

Chicago, Ill. (Feder. Press). — Krojačka organizacija "Amalgated Clothing Workers of America" je na svoji peti redni konvenciji soglasno sprejela resolucijo, ki dovoljuje organizaciji sprejeti koncesije, katere je ponudila sovjetska vlada za ustanovitev krojačskih delavnici v Rusiji. Konvencija je odglasovala, da izvrševalni odbor organizacije lahko porabi \$10,000 za začetne stroške pri ustanovitvi krojačkih delavnici v Sovjetski Rusiji; poleg te vsote je bilo pa še podpisanega \$50,000 na ime organizacije.

Predsednik Hillman je izjavil, da ni namen monopolizirati to podjetje, ampak da imajo vsi delavci priliko biti delničarji podjetja. Konvencija je odobrila načrt za ustanovitev podjetja v Rusiji s kapitalom enega milijona dolarjev, katero se organizira v Zdr. državah; delnice bodo po deset dolarjev, ki bodo na prodaj vsem delavecem in drugim, ki so zainteresirani v rekonstrukcijskem delu v Sovjetski Rusiji. Pričakuje se, da bo podjetje neslo sedem odstotkov dobitka; ako bo pa podjetje neslo več kot deset odstotkov, tedaj se bo ta vsova porabila za razmiranje podjetja. Sprejeta je bilo dočeba v načrtu, po kateri bo izključena vsaka nevarnost, da podjetje postane last manjšega števila privatnih oseb.

Podjetje se bo imenovalo "The American Russian Trade Industrial Workers Association". Sovjetska vlada bo prekrbela potrebu tovarniške posloplja, opravo in surovine. Krojačka organizacija, osredina delničnika družbi v Ameriki, bo prekrbela po potrebi kapital in voščake. Buska sovjetska vlada bo imala v tem podjetju iste pravice kot delničnika družbi, organizirana po krojački organizaciji.

Predsednik je med razpravo resolucije o načrtu za ustanovitev imenovanega podjetja rekel, da je to edino upanje ohraniti civilizacijo podvetri prave korake v svrhu rekonstrukcije. Vsa zbornica je bila navdušena, ko je bila predložena resolucija in delegati, ki so bili že na več konvencijah, so izjavili, da še nikdar ni bilo take demonstracije na konvenciji kot sedaj, ko je bila predložena ta resolucija.

V svojem govoru je Hillman tudi ostro kritiziral sedanje stanje administracije napram Rusiji in izjavil, da to stališče pogača več ljudi v stradjanje in trpljenje kot jim pa Hoover s svojo pomočno akcijo more pomagati. "Nobena država nima pravice odločiti o notranjih zadevah druge države. Boljševizmu ne more zatreći, ne da bi preganjali moč, žena in otrok. Prepričan sem, ako bi bilo vprašanje Rusije predloženo ljudstvu v Ameriki na splošno glasovanje, da bi 99 odstotkov vsto obodočilo sedanje zločinsko politiko, ki se vodi napram Rusiji po deželi, kjer je vsega dovolj." Želo pohvalno se je pa izrazil o delovanju Ameriške pomočne komisije v glavnih provincah v Rusiji.

Nato je na kratko omenil o svojem obisku v Rusiji in o sestanku z vladnimi uradniki, kateri tudi o sestanku z Leninom. "Rusija najbolj potrebuje kapitala, da ji je mogoče investiti rekonstrukcijo. Kapital investiran v Rusiji je ravno tako varno investiran kot v kakih drugih deželah. Čas je že, da povemo bankirjem, 'ako boste vi nadaljevali proti Rusiji, tedaj bomo mi investirali naš denar po drugik potih in ne važi'. In ta naša nova korporacija naj bo naš odgovor."

Hillman, predsednik krojačke organizacije, je izdal načrt za ustanovitev milijonske korporacije v Rusiji po svojem prihodu iz Rusije, kjer je bil na potovanju. (Dalje na 2. strani.)

DELAVSTVO PROTESTIRATA PROTI TIRANSTVU KON- SABLERJEV V PENNL.

Scranton, Pa. — (Feder. Press). — Pennsylvanska delavška federacija, ki ima tukaj svojo konvencijo, je sprejela resolucijo, naslovljeno na governorja Sproula, v kateri zahteva, da governor odmah naredi konec nasilstvu, ki jih počenjo državni konštablerji v premogarskih naseljih. Resolucija imenuje konštablerje najete pretepače in citira njihova nasilja v detajlih, izvršena nad stavkujočimi rudarji v zadnjih par tednih.

NAČRT ZA UNIČENJE STROKOVNIH UNIJ.

Eduarska organizacija naj bo finančno odgovorna za čine posameznih članov.

ZAHTEVA PREMOGOVNIŠKEH MAGNATOV.

Mountlars, W. Va. (Federated Press). — Premogovniški magnati, organizirani v "Northern West Virginia Coal Operators' Ass'n.", so apelirali na kongres, da naj sprejme zakon, po katerem bi bili premogarska organizacija U. M. W. of A. s svojimi finančnimi edgovornimi za čine posameznih članov. Krajevna podružnica št. 4083 premogarske organizacije je poslala protest proti tej predlogi in predsednik te podružnice je na seji izjavil sledenje: "Ako kongresna zbornica sprejme zakon, kokrňega želijo in zahtevajo premogovniški magnati, tedaj bi bili premogarji podvrženi pravemu suzenjstvu in bi bili oropani vseh ustavnih pravic, katero so premogarji vedno imeli. Ako bi kongres sprejel ta zakon, tedaj bi premogarji ne smeli imeti denarja, ne svojih domov in organizacija tudi ni kakršnega denarnega sklada. Tak zakon bi bankrotiral državo, v katerih je premogovniška industrija razvita, bi bil usoden na državljanstvo premogarjev, ker bi bili pravi sužnji premogovniških operatorjev."

Kralji premoga javljajo, da premogarji poskušajo ustaviti uvoz premoga iz inozemstva. Priznati pa nočajo, da so sami leta 1921 ustavili v premogovnikovih obratih, vsej deset je izvoz premoga padel za 3,000,000 mesečno; v svojo opravičbo tega čina so pa izjavili, da je depresija v industriji.

V podporo sprejetja takega zakona so navedli, da bo zakon čival njih premoženje, življenje in njih trgovino. In ta izjava je direkten napad na vse premogarje in priznanje, da hočejo imeti še posebne zakone poleg onih pravic, kot jih imajo ameriški državljanini, tikajočih se nedotakljivosti privatnega premoženja. Kar hočemo mi premogarji, je primerno življenje, na kar opozarjam ameriško javnost; ako bi bili vsi premogovniški operatorji, tedaj bi ameriško ljudstvo ne imelo niti trohice premoga, ker operatorji ne bodo v Rudnik kopat premoga.

Ako bi premogarji odrekli sestanek s premogovniškimi magnati, tedaj bi takoj našli kje kak zakon, po katerem bi prisilili rudarje na sklenitev pogodbe. Toda sedaj je pa velebitno odrekli sestanek s premogarji in vrla je vzel samo vlogo opozavalev."

Seranton, Pa. (Feder. Press). — James H. Maurer, predsednik Pennsylvanske delavške federacije, je v svojem poročilu konvenciji izjavil, da je premogovniški industrija tako disorganizirana, da je na robu propada. V opravičbo položaja, v katerem se nahaja premogovniška industrija, pa lastniki premogovnikov samo pravijo: "Plače se morajo znižati." Ravnotak se zdi, kot da bi bili popolnoma slepi ali pa hočejo igrati vlogo moja, ki potisne glavo v pesek in misli, da ga nihče ne vidi.

Pravi vzrok visokih cen premoga je v sedanju sporn med premogarji in lastniki premogovnikov, ki je stupinata nezmožnost in slape lakomnost po večjim dobitki na strani lastnikov premogovnikov. Jasno je dokazano, da stane produkcija ene tone trdega

AMERIKA NAJBZRŽ ZA- VRŽE VABILO ENTENTE.

Administraciji se dopade ententalni načrt, toda boji se oponicije v senatu.

PRIVATNA MNENJA V WASH- INGTONU.

Washington, D. C. — Hardingo-va administracija se bo resno bavila s ponovnim vabilom entente na udeležbo konference v Haagu glede ekonomike rekonstrukcije v Rusiji. Uradniki, ki so v temi zvezni z administracijo, pravijo, da stvar je važna, ali malo je upanja, da bi se Združene države odzvale vabilu.

Kakor se govori v oficijskih krogih, je ameriška vlada prejela že posebej apel Francije, da naj sprejme vabilo, češ da je rešitev ruskega vprašanja kakor tudi ekonomika obnova Evrope nemogoča brez direktnega prisostvovanja Amerike, ki je najmočnejša sila na svetu.

Administracija še ni spremnila stališča, da Evropa sama naredi prvi korak k svoji rekonstrukciji; iz tega vzroka je zavrgla vabilo na konferenco.

ZALOGA OLJA NARADA IN GENE TUDI NARASOJO.

Washington, D. C. — Evropski državni rudarji urad je izdal statistično poročilo, da imajo sile države v Zdr. državah velikanške zaloge olja kot še nikdar prej. Dne 1. aprila je bilo v zalogi 354,232,000 galonov ali 20 odstotkov več kot 1. aprila lanškega leta, oziroma 47,232,000 galonov več kot marca letošnjega leta. V aprilu je bilo deset novih oljnih dinstilnih ustanovljenih. In olimske družbe potem pridajo s izjavo na dan, da so "prisiljene zvišati ceno gazolinu, ker se zaloge surovega olja zmanjšujejo!"

ŽENSKE V NEW YORKU ZA BOJ PROTI PROHIBICIJI.

New York, N. Y. — Ženski spol v New Yorku je pričel s kampanjo, organizirati vse ženske za boj proti prohibiciji in za spremembo Volstadovega zakona v svrhu, da se dovoli prodaja in izdelava lahkega vina in piva. Vso skupino vodi gđa Elizabeth Marbury, ki je pred kratkim posveta najgoričnejše častilce prohibicije na javno debato. Ta je izjavila, da so ženske proti prohibiciji, so pa za zmerno vživanje alkoholnih piščali ali da so za tempernost.

DEVET ČLANOV ORGANIZACI- JE I L. W. W. IZPUŠČENIM IZ JEBO.

Leavenworth, Kana. — Devet članov organizacije I. W. W., ki so prišli v ječo 7. septembra 1918, je prestalo kazen in bili so izpuščeni iz ječe. Trije so bili takoj zoper artileriji od izseljeniških rudnikov in odvedeni v New York, od kjer bodo deportirani. Eden je Portugalec, drugi Irc, tretji pa Anglež.

TAT UKRADEL KROPLAN.

Dallas, Tex. — Vsa policija v okrožju 300 milijon je mobilizirana, da izsledi tatu, ki je ukradel eropljan in bivše tukajšnje armadne egiptanske postaje.

premoga okrog \$3.50. In ta premoč prodajo konsumentom od \$13.50 do celo \$18 ton. In sedaj pa pridejo premogovniški lastniki z izjavo, da je treba znižati plačo premogarjem, da bo padla cena premoga. O znižanju njih dobička in znižanju tovornine pa ne gre neiti besedice.

Tako se glasi izjava Maurerja. Nadalje je predložil statistiko, v kateri je s številkami dokazano, kako zelo je zvišal dohodninski devet nekaterih premogovniških družb, ki lastnijo premogovniških lastnikov.

MEHNIKA VLADA ZASEGLA 1,900,000 AKROV SVETA.

Mexico City, Meh. — Mehniška vlada je zasegla več kot 1,900,000 akrov zemlje, katere je 75 odstotkov neobdeljane. Ta polja so bila v večini last bivih generalov in drugih veleposostnikov. Vlada je zasegla samo v državi Durango nad 200,000 akrov zemlje, ki je bila popolnoma neobdeljana. Vlada namerava po agrarni reformi razdeliti zemljo med ljudstvo v svrhu obdelovanja. Nekateri veleposostniki so sklicali protest sklad v državi Pueblo in poslali protest predsedniku Obregonu, da naj ne izvede zakona za razlastev, dokler tozadovna reforma ne bo "modificirana". Vlada se pa ni ozirala na ta protest.

VRANGLOVCI ARETI- RANI V BOLGARIJI.

Bulgarska vlada je odkrila gibe, ki je novo bilo ofenzivo proti Rusiji.

ARETIRANI V BOLGARIJI.

Carigrad, 15. maja. — Iz Sofije poročajo, da je bilo tam aretiranih večje število Vrangelovcov častnikov in višjih poveljnikov. Bulgarska vlada je zaplenila dokumente, iz katerih je razvidno, da baron Vrangel organizira belo ofenzivo proti Sovjetski Rusiji.

Med aretiranimi je general Samoilov in drugi voditelji stare Vrangelove armade, ki je bila pokrovna na Krimu. Ostanki te armade se nahajajo na Balkanu, večji del v Jugoslaviji.

Iz Bukarešta so tudi javljali pred kratkim o aretiranih Vrangelovcev na Rumunskem pod pritiskom protesta iz Moskve. Sovjetska vlada je adresirala več not na Rumunsko, bolgarsko in jugoslovansko vladu, da jih bo držala odgovorne za eventualno sovražno gibanje Vrangelovčet na granici Rusije.

Bulgarija, kot se vidi, se je prva odzvala na protest Sovjetske Rusije in prijela Vrangelovcev, ki so doslej smeli nositi orožje.

Poročilo iz Sofije, da je bilo pri demonstraciji 1. maja v Sofiji ustreljenih 200 komunistov, ni potrjeno od nikoder.

DETROIT PREVEZEL V POSEST POULIGNO ŽELEZNICO.

Detroit, Mich. — V nedeljo oponči je mestna občina v Detroitu prevzela uradno v posest detroitko poulično električno železnicu. V aprilu so prebivalci odzvali s veliko večino, da mesto same lastuje in obratuje poulične železnice. Mesto Detroit lastuje in obratuje največji poulični železniški sistem na svetu. Mesto je prevezelo 273 milij proge in 1,029 vozov, dočim je že pre lastovalo 90 milij proge in 428 vozov.

OTOŽENI DELAVSKI VODI- TELJI ZAHTEVAJO HITRO OB- RAVENKO.

Chicago, Ill. — Fred Mader, Timothy Murphy, Cornelius Shea in drugi voditelji stavbinih unij, ki so bili zadnji teden občeni umora dveh policejov in bombnih napadov na odprtodelavščinske tovarne, zahtevajo po svojih odvetnikih, da se obravnava proti njim vrši v najkrajšem času.

Velika sredna tekma v Franciji.

Pariz, 14. maja. — Eronavški francoski klub je organiziral veliko zračno tekmo, v kateri bodo tekmovali letali iz Francije, Anglije, Belgije in Italije. V nedeljo popoldne med peti in šesto ure so se dvignili letali v okroglih balonih. Na zemljo se bodo spustili v Pirenejih ali pa v Španiji.

VREDNE.

Chicago in okolina: V sredu jašno in hladno. Lahki severni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24. urah: najvišja 64, najnižja 54. Solnce izide ob 5:29, zadeže ob 8:03.

Ententa zasnova na novi konferenci.

Zavezniška petorica je sklenila, da se konferenca v Genovi zaključi in otvorji druga v Haagu, na katero je povabljen tudi Amerika. To je kompromis Lloyd Georgia, ki bi rad preprečil prelom s Francijo in nadaljeval pogajanja s Sovjetsko Rusijo. Haška konferenca se ima početi samo z Rusijo, toda bodo izključeni iz pripravljene komisije. Čícerin pravi, da pod takimi pogoji Rusi ne pojdejo v Haag.

Z genovske konferenčne.

Ruski

OTOK ZAKLADOV.

Čudoviti doživljaji malega Jacka na suhem in na morju.

Angleški spisal R. L. Stevenson.
Poslovenil J. M.

(Daleje.)

Pozneje sem zvedel, da so bili prav nič nevarni morski levi. Toda pogled na nje skupno z divjimi klečmi in razburkanim morem mi je pristudiil to pristanišče. Čutil sem, da bi raje stradal na morju, kakor da bi se podajal v take nevarnosti.

Imel pa sem več sreče, kot pateti. Severno od predgorja Haulbowline se razteza obrežje v ravni žerti in pri odtoku morja se prikaže dolga proga rumenega peska iz vode. Severno od tod se nahaja Predgorje goszov, kakor je bilo napisano na zemljevidu.

Spomnil sem se, kaj je povedal Silver o toku, ki teče ob zapadni obali Otoka zakladov proti severu, in ko sem spoznal, da sem se nahajal v objemu tega toka, sem raje pustil predgorje Haulbowline za seboj in prihranil svoje moči za pozneje, ko poskusim priti na suho na prijaznejšem Predgorju goszov.

Na morju je bilo opaziti veliko gladko valovanje. Ker pa je veter vlekel trajno in rahlo od juga, ni bilo nobenega nasprotja med tokom in med valovanjem in radi tega so se valovi nemoteno dvigali in padali.

Ako bi bilo drugače, bi bil moral že davnio poginiti; tako pa je bilo v resnici čudovito, kako varno in lepo je plaval moj mali in lahki čoln. Lešeš na dnu in pogledavajoč samo z enim očesom preko roba čolna, sem videl vzdignovati se v bližini veliko modro goro; ga pa se na hip, ker čoln je poskodil, zaplesal kot na peresil ter se na drugi strani lahko kakor ptica pogresnil zopet v dolino valov.

Postajal sem bolj drzen in sem se vse del v čoln, da poskusim, kako znam veslati. Toda tudi majhna spremembra v ravnotežju je povzročila velike spremembe v

vedenju čolna. In komaj sem se ganil, je čoln naenkrat opustil svoje lahko plesajoče gibanje, glasnil po takoj strmem vodenem bregu, kajti žeja me je zetela mučiti. Pripokanje soinca, tisočero odsevanje njegovih žarkov od valovja, morska voda, ki se je razlivala čez mene in se tu nujila in pokrivala moje ustnice s soijo, vse to je povzročilo, da me je grlo paklo in žgalno in glave bolela. Ob pogledu na takoj blizu se nahajajoče dreve sem postal beino nestren; pa tok me je nesel mimo tega kraja in ko se je odpri prihodnji val, sem zagledal nekaj, kar je popolnoma spremenilo moje potutke.

Bil sem ves premočen in prestrašen in sem takoj zopet padel v čoln nazaj, in potem se je zasedel, da se je toliko zopet spanetoval in me nosil med valovi tako nekako, kot poprej. Očito je bilo, da se ne smem vmešavati v njegovo gibanje, toda kakino upanje sem imel potem, da bi prišel na suho, če nisem mogel vplivati na njegovo smer!

Velik strah se me je lotil, vendar vkljub temu nisem izgubil svoje glave. Najprvo sem z oprednjim gibanjem s pomočjo svoje mornarske čepice polagoma izmetjal vso vodo iz čolna, nato sem zopet z enim očesom pogledoval preko njegovega roba in začel prevarjati, kako da se je mogel čolnič tako mirno gibati v valovih.

Spoznal sem, da valovi niso velike, gladke in svitle gore, kot se vidično iz obrežja ali raz krov ladje, temveč popolnoma podobno gorskim grebenom, polni vrhov, ravnin in dolin. Samemu sebi prepuščen čoln si je takoreč delal svojo pot skozi nižave in doline in izogibal strnim bregovom in v višjim valovom, ki so se prekuvali.

"No, dobro," sem si mislil, "jasno je, da moram ostati, kakor sem in ne smem motiti ravnotežje; jasno je pa tudi, da morem začetki vse v in od časa do časa na mirnih mestih nekoliko zavestati proti suhemu." Rečeno, storjeno. Vlegel sem se sedaj oprt na komolec in sem gri vsaki dan pričnosti enkrat ali dvakrat zavestil, da sem obrnil riles proti obrežju.

Bilo je zelo vtrudljivo in počasno delo, vendar sem vidno napredoval; in ko sem se bližil Predgorju goszov, sem vedel, da na vsak način zgredim ta kraj, da pa sem napredoval vseeno nekoliko sto korakov proti vzhodu. Videl sem mirne zeleni vršiče dreves, katerih novem poskušu kontala kaže se v južniji spicici, in bil

sem prepričan, da gotovo dosegam do prihodnjega predgorja.

Bil je pa tudi že skrajni čas, kajti žeja me je zetela mučiti. Pripokanje soinca, tisočero odsevanje njegovih žarkov od valovja, morska voda, ki se je razlivala čez mene in se tu nujila in pokrivala moje ustnice s soijo, vse to je povzročilo, da me je grlo paklo in žgalno in glave bolela. Ob pogledu na takoj blizu se nahajajoče dreve sem postal beino nestren; pa tok me je nesel mimo tega kraja in ko se je odpri prihodnji val, sem zagledal nekaj, kar je popolnoma spremenilo moje potutke.

Ravno pred menoj, komaj pol milje daleč, sem zagledal Hispaniolo z raspetimi jadri. Prepridan sem bil, da me love; toda trpel sem toliko valov pomanjkanje vode, da sem komaj vedel, ali naj se radi tega veselim ali žalostim; in predno sem storil kak sklep, me je presečenje tako prevzel, da sem mogel samo zijati in se čuditi.

Hispaniola je imela razvito svoje glavno jadro in dvoje malih jader pri rileu, in njena lepa, bela jadra so se svetila v solnem kot sneg. Ko sem jo prvič ugledal, so je nekako v severozapadni smeri in sklepil sem iz tega, da so možljive na ladji namenjeni okolo otoka nazaj proti sidrišču. Naenkrat pa se je začela obračati vedno bolj in bolj proti zapadu, tako da sem mislil, da so me zagledali in začeli loviti. Napisel pa se je obrnila proti vetrui, ki jo je vrgel nazaj, in tam je stala potem nekoliko časa brez pomoči in njena jadra so ohlapnila.

"Nerodnici!" sem vskliknil. "Se vedno morajo biti piani kose." In mislil sem si, kako bi jih kapitan Smolett našel, da bi kar skakal.

Ledja se je polagoma obrnila in z vnovič raspetimi jadri eno ali dve minuti hitro vozila, in se potem zopet zaletela proti vetrui in obstala. To se je vedno in vedno ponavljalo. Semintja, gor in dol, proti severu, jugu, vzhodu in zahodu je vozila Hispaniola, se zavetovala in ustavljalna, in pri vseh novem poskušu kontala kaže se v južniji spicici, in bil

sem prepričan, da gotovo dosegam do prihodnjega predgorja.

Bil je pa tudi že skrajni čas,

kajti žeja me je zetela mučiti.

Pričakovanje je bilo vse začetki

zadnjih dveh let, kajti se je

</